

جمهوری اسلامی ایران

وزارت صنعت، معدن و تجارت

آمارها و شاخص‌های بین‌المللی

موضوع: کارایی بازار نیروی کار

(Labor market efficiency)

گزارش شماره ۲۰

هفته چهارم اردیبهشت ۱۳۹۵

معاونت طرح و برنامه

دفتر آمار و فراآوری داده‌ها

فهرست مطالب

۳	۱. مقدمه
۴	۲. معرفی شاخص کارایی بازار نیروی کار
۵	۳. معرفی مرجع
۶	۴. جایگاه ایران در شاخص کارایی بازار نیروی کار
۷	۴-۱. وضعیت ایران در شاخص کارایی بازار نیروی کار در مقایسه با کشورهای منطقه
۹	۴-۲. وضعیت ایران در شاخص کارایی بازار نیروی کار در مقایسه با کشورهای منتخب

۱. مقدمه

با جهانی شدن اقتصاد و گسترش پیوندهای اقتصادی کشورها با یکدیگر، آمارها، داده‌ها و شاخص‌های مقایسه‌های بین کشوری اهمیتی بیش از پیش یافته است. بر همین اساس برخی سازمانهای معتبر بین‌المللی اقدام به گردآوری و انتشار آمارها و شاخص‌های مقایسه‌های بین کشوری می‌نمایند.

اطلاع از آخرین وضعیت کشورمان در این شاخص‌ها می‌تواند نقشی به سزاء در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی، سرمایه‌گذاران و فعالین تجاری و دیگر ذینفعان داشته باشد. لذا در جهت انتشار مستمر و فراگیر اینگونه آمارها و شاخص‌ها در کشور، وزارت صنعت، معدن و تجارت وظیفه خود می‌داند با انتشار گزارشهایی از آمارها و شاخص‌های یاد شده ضمن کمک در راستای فراهم آوردن شفافیت در فضای کلان اقتصادی کشور، دسترسی فعالان اقتصادی را به اینگونه نیازها تسهیل می‌نماید. در همین راستا، معاونت طرح و برنامه با هدف شناسایی و بازنشر اقلام آماری و شاخص‌های مهم اقتصادی مرتبط با بخش صنعت، معدن و تجارت، تهیه گزارش «آمارها و شاخص‌های بین‌المللی» را در دستور کار خود قرار داده است. این گزارش که بصورت ادواری منتشر خواهد شد، شامل آمار و اقلام پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر بین‌المللی بوده و فارغ از هر گونه تحلیل تخصصی، صرفاً در قالب آمارهای توصیفی ارائه می‌شود. انتظار می‌رود که این آمارها بصورت نقادانه مورد بحث، بررسی و تحلیل‌های تخصصی (کارشناسانه) قرارگیرد. این سلسله گزارشها از طریق پورتال وزارتخانه نیز قابل بهره‌برداری می‌باشد.

امید است این سری گزارشها زمینه بهبود تصمیمات و سیاستگذاری مرتبط با فضای کسب و کار را فراهم سازد. همکاران محترم می‌توانند نظرات خود در زمینه موضوعات گزارش و ساختار آن را به دفتر آمار و فرآوری داده‌ها ارائه نمایند.

معرفی شاخص کارایی بازار نیروی کار^۱

طی گزارش سالانه مجمع جهانی اقتصاد در خصوص رقابت‌پذیری کشورهای جهان (Global Competitiveness Report)، بیش از ۱۱۰ متغیر در ۱۲ رکن در بین کشورهای مختلف ارزیابی می‌شود. این ارکان دوازده‌گانه شامل نهادهای اقتصادی، زیرساخت‌ها، محیط اقتصاد کلان، آموزش عالی و مهارت، کارایی بازار، پیشرفتگی کسب و کار، اندازه بازار، بهداشت و آموزش مقدماتی، نوآوری، آمادگی فناوری، توسعه بازار مالی و کارایی بازار کار می‌باشد.

ارکان فوق در سه گروه اقتصادی کارایی محور، عمل محور و نوآور محور طبقه بندی می‌گردند و درجه پیشرفتگی کشورها بر اساس این معیارها سنجیده می‌شود.

در نظام‌های اقتصادی کارایی محور، عوامل مؤثر بر افزایش کارایی نظیر آموزش عالی و مهارت، کارایی بازار کالا، کارایی بازار نیروی کار، پیشرفته بودن بازارهای مالی، آمادگی فناوری و اندازه بازار، مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. در این گزارش کارایی بازار نیروی کار مورد بررسی قرار گرفته است.

هدف از شاخص کارایی بازار نیروی کار، اطمینان از این موضوع است که نیروی کار در بهترین و مؤثرترین شرایط در اقتصاد بکار گماشته شده و انگیزه‌های لازم برای بالاترین حد تلاش، مهیا شده است. در شرایط مطلوب بازار کار لازم است امکان جابجایی نیروی کار از یک فعالیت اقتصادی به فعالیت دیگر در سریع‌ترین زمان با کمترین هزینه وجود داشته‌باشد، همچنین وجود انعطاف در برابر چانه‌زنی دستمزدها از دیگر شرایط مطلوب برای بازار کار محسوب می‌شود. از دیگر ویژگی‌های بازار کار کارآمد، وجود شایسته سالاری در مسیر ارتقای شغلی افراد بوده، ضمن آنکه نباید از ایجاد فرصت‌های شغلی یکسان برای مردان و زنان غافل شد.

در این شاخص برای اندازه‌گیری کارایی بازار نیروی کار از ۱۰ زیر شاخص استفاده شده و این زیرشاخص‌ها در دو مولفه "انعطاف‌پذیری" و "کارآمدی استفاده از استعدادها" طبقه بندی شده و وزن هر جزء معادل ۵۰ درصد می‌باشد. در جدول ۱ شاخص کارایی بازار کار و اجزای آن معرفی شده است.

^۱ Labor market efficiency

جدول ۱. شاخص کارایی بازار کار و اجزای آن

گروه	عنوان شاخص	توضیح شاخص (سوالاتی که بر مبنای آن مولفه‌ها اندازه گیری می‌شوند)
انعطاف پذیری	همکاری در روابط کارگر و کارفرما (Cooperation in labor-employer relations)	در کشورتان، روابط کارگر و کارفرما را چگونه ارزیابی می‌کنید؟
	انعطاف در تعیین دستمزد (وابسته به هر شرکت) (Flexibility of wage determination)	در کشورتان، دستمزدها عموماً چگونه تعیین می‌شود؟
	شیوه های استخدام و اخراج (تعیین توسط کارفرما) (Hiring and firing practices)	در قوانین کشورتان، تا چه اندازه انعطاف در استخدام و اخراج کارکنان وجود دارد؟
	هزینه های اضافی بر حقوق (هفتگی) (Redundancy costs)	هزینه های اضافی بر حقوق هفتگی
	اثر مالیات بر انگیزه های کاری (Effect of taxation on incentives to work)	در کشورتان تا چه اندازه مالیاتها و زمینه های اجتماعی انگیزه کاری را کاهش می‌دهد؟
	ارتباط پرداختها با بهره وری (Pay and productivity)	در کشورتان تا چه اندازه بهره وری نیروی کار در پرداختها مد نظر قرار می‌گیرد؟
کارآمدی استفاده از استعدادها	استخدام مدیران حرفه ای بدون دخالت "روابط" (Reliance on professional management)	در کشورتان چه کسانی رده‌های بالای مدیریتی را کسب می‌کنند؟
	ظرفیت کشور در نگهداشتن افراد بااستعداد (Country capacity to retain talent)	کشورتان تا چه اندازه توان حفظ افراد مستعد را دارد؟
	ظرفیت کشور در جذب افراد بااستعداد (Country capacity to attract talent)	کشورتان تا چه اندازه توان جذب افراد مستعد را از خارج دارد؟
	مشارکت زنان در نیروی کار (Female participation in the labor force)	نسبت مشارکت زنان به مردان در نیروی کار

معرفی مرجع

آمارهای مورد استفاده در این گزارش، توسط مجمع جهانی اقتصاد تهیه و به صورت سالیانه منتشر میشود. کلیه جداول این گزارش از سایت سازمان مذکور به آدرس <http://www.weforum.org> استخراج شده و دسترسی به اطلاعات از طریق مراجعه به سایت برای عموم امکان پذیراست.

۲. جایگاه ایران در شاخص کارایی بازار نیروی کار^۲

بررسی روند تغییرات رتبه ایران در این شاخص طی سالهای ۲۰۱۰ لغایت ۲۰۱۵ نشان می‌دهد، رتبه ایران بین ۱۳۵ تا ۱۴۵ در نوسان بوده و بهترین رتبه که ۱۳۵ بوده در سال ۲۰۱۰ کسب شده است. در سال ۲۰۱۳ این رتبه به بدترین حد خود طی شش سال مورد مطالعه به ۱۴۵ رسید. در سال ۲۰۱۵ رتبه ایران بهبود یافته و به ۱۳۸ رسیده است.

جدول ۲. رتبه ایران در کارایی بازار نیروی کار طی دوره ۲۰۱۰ لغایت ۲۰۱۵

رتبه	شاخص در کارایی بازار نیروی کار	سال ۲۰۱۰ (از ۱۳۹ کشور)	سال ۲۰۱۱ (از ۱۴۲ کشور)	سال ۲۰۱۲ (از ۱۴۴ کشور)	سال ۲۰۱۳ (از ۱۴۸ کشور)	سال ۲۰۱۴ (از ۱۴۴ کشور)	سال ۲۰۱۵ (از ۱۴۰ کشور)
	کارایی بازار نیروی کار	۱۳۵	۱۳۹	۱۴۱	۱۴۵	۱۴۲	۱۳۸
۱	همکاری در روابط کارگر با کارفرما	۱۱۸	۱۱۹	۱۱۹	۱۲۸	۱۳۴	۱۲۲
۲	انعطاف در تعیین دستمزد	۱۲۷	۱۳۱	۱۳۴	۱۳۸	۱۳۰	۱۲۶
۳	شیوه های استخدام و اخراج نیروی کار	۹۰	۸۸	۸۹	۱۰۹	۱۲۰	۹۰
۴	هزینه های اضافی بر حقوق (هفتگی)	۱۰۸	۱۱۲	۱۰۴	۱۰۸	۱۰۹	۱۰۵
۵	اثر مالیات بر انگیزه های کاری	-	-	-	۸۲	۸۱	۷۸
۶	ارتباط پرداختها با بهره وری	۱۱۱	۱۱۸	۱۲۴	۱۳۰	۱۲۹	۱۱۹
۷	استخدام مدیران حرفه ای بدون دخالت "روابط"	۱۲۱	۱۲۴	۱۲۲	۱۲۷	۱۳۲	۱۳۰
۸	ظرفیت کشور در نگاهداشت افراد با استعداد	-	-	-	۱۳۱	۱۲۵	۱۲۱
۹	ظرفیت کشور در جذب افراد با استعداد	-	-	-	۱۴۵	۱۴۰	۱۳۴
۱۰	مشارکت زنان در نیروی کار	۱۲۶	۱۲۹	۱۴۳	۱۴۷	۱۴۳	۱۳۹

^۲ شاخص های ردیف ۸ و ۹ در طی سالهای ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۳ تحت عنوان فرار مغزها اندازه گیری شده و در طی این دو سال رتبه ایران ۱۰۹ بوده است

۲,۱. وضعیت ایران در شاخص کارایی بازار نیروی کار در مقایسه با کشورهای منطقه

جدول ۳. رتبه ایران و کشورهای منطقه در شاخص کارایی بازار نیروی کار

طی دوره ۲۰۱۰ لغایت ۲۰۱۵

رتبه	کشورهای منتخب	سال ۲۰۱۰ (از ۱۳۹ کشور)	سال ۲۰۱۱ (از ۱۴۲ کشور)	سال ۲۰۱۲ (از ۱۴۴ کشور)	سال ۲۰۱۳ (از ۱۴۸ کشور)	سال ۲۰۱۴ (از ۱۴۴ کشور)	سال ۲۰۱۵ (از ۱۴۰ کشور)
۱	امارات	۲۶	۲۸	۷	۹	۸	۱۱
۲	قطر	۱۴	۲۲	۱۴	۶	۱۰	۱۴
۳	قزاقستان	۲۱	۲۱	۱۹	۱۵	۱۵	۱۸
۴	بحرین	۲۸	۱۹	۲۱	۱۹	۲۶	۲۴
۵	آذربایجان	۲۵	۱۴	۲۶	۳۰	۳۳	۳۰
۶	گرجستان	۳۱	۳۲	۳۵	۴۰	۴۱	۳۲
۷	فلسطین اشغالی	۱۹	۲۴	۴۰	۵۷	۵۹	۴۵
۸	تاجیکستان	۷۳	۷۱	۴۷	na	۶۳	۴۸
۹	ارمنستان	۴۷	۳۴	۳۰	۵۰	۷۴	۵۸
۱۰	عربستان	۶۶	۵۰	۵۹	۷۰	۶۴	۶۰
۱۱	قرقیزستان	۶۵	۵۳	۷۲	۹۶	۹۲	۸۸
۱۲	عمان	۳۶	۴۰	۳۶	۲۸	۴۸	۸۹
۱۳	اردن	۱۱۲	۱۰۷	۱۰۱	۱۰۱	۹۴	۹۳
۱۴	لبنان	۱۰۳	۱۱۰	۱۰۵	۱۲۰	۱۲۳	۱۰۹
۱۵	کویت	۶۴	۶۲	۹۸	۱۰۵	۱۱۶	۱۱۷
۱۶	ترکیه	۱۲۷	۱۳۳	۱۲۴	۱۳۰	۱۳۱	۱۲۷
۱۷	پاکستان	۱۳۱	۱۳۶	۱۳۰	۱۳۸	۱۳۲	۱۳۲
۱۸	مصر	۱۳۳	۱۴۱	۱۴۲	۱۴۶	۱۴۰	۱۳۷
۱۹	ایران	۱۳۵	۱۳۹	۱۴۱	۱۴۵	۱۴۲	۱۳۸

جدول ۴. رتبه ایران و کشورهای منطقه در زیر شاخص‌های کارایی بازار نیروی کار در سال ۲۰۱۵

رتبه	کشورهای منتخب	همکاری در روابط کارگر با کارفرما	انعطاف در تعیین دستمزد	شیوه های استخدام و اخراج نیروی کار	هزینه های اضافی بر حقوق (هفتگی)	اثر مالیات بر انگیزه های کاری	ارتباط پرداختها با بهره وری	استخدام مدیران حرفه ای بدون دخالت "روابط"	ظرفیت کشور در نگاهداشت افراد با استعداد	ظرفیت کشور در جذب افراد با استعداد	مشارکت زنان در نیروی کار
۱	امارات	۱۴	۴	۸	۷	۱	۶	۲۰	۵	۳	۱۲۵
۲	قطر	۹	۸	۷	۱۰۶	۲	۱	۱۹	۳	۵	۱۲۲
۳	قزاقستان	۵۳	۲۲	۲۹	۲۰	۲۹	۲۲	۷۹	۵۷	۴۳	۲۶
۴	بحرین	۱۷	۱۳	۲۴	۷	۴	۱۱	۳۰	۱۷	۱۲	۱۲۷
۵	آذربایجان	۷۴	۳۴	۲۷	۱۰۰	۱۰۴	۳۷	۹۲	۶۴	۳۲	۲۲
۶	گرجستان	۶۵	۱۰	۱۲	۲۰	۱۵	۶۳	۶۰	۱۰۲	۱۱۷	۸۴
۷	قرقیزستان	۵۱	۷۴	۳۰	۱۱۷	۷۱	۶۸	۳۳	۳۶	۵۷	۳۶
۸	فلسطین اشغالی	۴۷	۶۰	۳۸	۶۹	۶۶	۲۸	۹۷	۴۸	۵۵	۸۰
۹	تاجیکستان	۴۴	۴۰	۱۵	۴۱	۱۰۱	۶۱	۹۳	۱۱۹	۱۱۱	۸۲
۱۰	ارمنستان	۴۴	۱۵	۴۱	۴۱	۱۰۱	۶۱	۹۳	۱۱۹	۱۱۱	۸۲
۱۱	عربستان	۳۶	۳۲	۸۸	۸۸	۱۱	۲۹	۴۱	۲۱	۱۸	۱۳۷
۱۲	عمان	۶۰	۱۳۰	۷	۷	۶	۱۰۲	۵۳	۳۸	۲۴	۱۳۱
۱۳	اردن	۵۲	۴۰	۷	۷	۷۶	۴۰	۷۱	۴۴	۴۸	۱۳۸
۱۴	لبنان	۷۸	۷۳	۲۴	۲۴	۳۲	۷۱	۹۰	۱۲۲	۱۲۷	۱۳۴
۱۵	کویت	۴۸	۵۳	۱۲۲	۱۲۲	۱۶	۱۰۱	۱۲۳	۸۰	۷۲	۱۲۳
۱۶	ترکیه	۱۱۲	۷۸	۱۲۴	۱۲۴	۸۵	۸۶	۷۰	۸۴	۱۰۵	۱۲۸
۱۷	پاکستان	۱۳۱	۴۸	۱۱۵	۱۱۵	۸۴	۹۵	۱۲۲	۷۰	۹۶	۱۳۶
۱۸	مصر	۹۲	۶۵	۱۳۰	۱۳۰	۱۰۵	۱۲۶	۱۳۳	۱۰۱	۱۰۸	۱۳۵
۱۹	ایران	۱۲۲	۹۰	۱۰۵	۱۰۵	۷۸	۱۱۹	۱۳۰	۱۲۱	۱۳۴	۱۳۹

۲,۲. وضعیت ایران در شاخص کارایی بازار نیروی کار در مقایسه با کشورهای منتخب

برای ارائه تصویری دقیق‌تر از جایگاه کشورمان در شاخص کارایی بازار نیروی کار در جداول ۵ و ۶ رتبه کشورمان در این شاخص با برخی کشورهای پیشرفته صنعتی و کشورهای تازه صنعتی شده مورد مقایسه قرار گرفته است.

جدول ۵. رتبه ایران و کشورهای منتخب در شاخص کارایی بازار نیروی کار طی دوره ۲۰۱۰ لغایت ۲۰۱۵

رتبه	کشورهای منتخب	سال ۲۰۱۰ (از ۱۳۹ کشور)	سال ۲۰۱۱ (از ۱۴۲ کشور)	سال ۲۰۱۲ (از ۱۴۴ کشور)	سال ۲۰۱۳ (از ۱۴۸ کشور)	سال ۲۰۱۴ (از ۱۴۴ کشور)	سال ۲۰۱۵ (از ۱۴۰ کشور)
۱	آمریکا	۴	۴	۶	۴	۴	۴
۲	مالزی	۳۵	۲۰	۲۴	۲۵	۱۹	۱۹
۳	ژاپن	۱۳	۱۲	۲۰	۲۳	۲۲	۲۱
۴	آلمان	۷۰	۶۴	۵۳	۴۱	۳۵	۲۸
۵	چین	۳۸	۳۶	۴۱	۳۴	۳۷	۳۷
۶	روسیه	۵۷	۶۵	۸۴	۷۲	۴۵	۵۰
۷	فرانسه	۶۰	۶۸	۶۶	۷۱	۶۱	۵۱
۸	کره جنوبی	۷۸	۷۶	۷۳	۷۸	۸۶	۸۳
۹	هندوستان	۹۲	۸۱	۸۲	۹۹	۱۱۲	۱۰۳
۱۰	ایتالیا	۱۱۸	۱۲۳	۱۲۷	۱۳۷	۱۳۶	۱۲۶
۱۱	ایران	۱۳۵	۱۳۹	۱۴۱	۱۴۵	۱۴۲	۱۳۸

ضمناً کشور سوئیس در سال‌های ۲۰۱۱، ۲۰۱۲، ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ و کشور سنگاپور در سال‌های ۲۰۱۰ و ۲۰۱۳ دارای رتبه ۱ در این شاخص بوده‌اند.

جدول ۶. رتبه ایران و کشورهای منتخب در زیر شاخص های کارایی بازار نیروی کار در سال ۲۰۱۵

ردیف	کشورهای منتخب	همکاری در روابط کارگر با کارفرما	انعطاف در تعیین دستمزد	شیوه های استخدام و اخراج نیروی کار	هزینه های اضافی بر حقوق (هفتگی)	اثر مالیات بر انگیزه های کاری	ارتباط پرداختها با بهره وری	استخدام مدیران حرفه ای بدون دخالت "روابط"	ظرفیت کشور در نگاهداشت افراد بااستعداد	ظرفیت کشور در جذب افراد بااستعداد	مشارکت زنان در نیروی کار
۱	آمریکا	۳۱	۱۹	۱۰	۱	۳۵	۸	۹	۲	۶	۵۲
۲	مالزی	۱۱	۳۱	۶	۱۰۷	۸	۵	۱۶	۸	۱۱	۱۱۸
۳	ژاپن	۵	۷	۱۲۳	۷	۳۸	۱۴	۱۸	۲۹	۷۸	۸۳
۴	آلمان	۲۰	۱۳۲	۱۰۷	۹۷	۹۵	۱۳	۱۵	۱۳	۱۹	۴۳
۵	چین	۶۲	۷۳	۱۷	۱۱۷	۵۸	۲۰	۵۵	۳۰	۲۷	۶۰
۶	روسیه	۹۵	۲۷	۴۲	۸۰	۱۲۰	۲۵	۸۵	۹۹	۸۹	۴۲
۷	فرانسه	۱۱۶	۶۹	۱۲۷	۴۶	۱۲۲	۵۹	۲۹	۶۳	۴۲	۳۵
۸	کره جنوبی	۱۳۲	۶۶	۱۱۵	۱۱۷	۹۹	۲۴	۳۷	۲۵	۳۵	۹۱
۹	هندوستان	۸۶	۱۲۰	۲۵	۷۰	۳۶	۴۷	۸۶	۴۰	۴۰	۱۳۲
۱۰	ایتالیا	۱۲۷	۱۳۴	۱۳۲	۱۲	۱۳۷	۱۳۱	۱۱۹	۱۱۳	۱۱۵	۹۲
۱۱	ایران	۱۲۲	۱۲۶	۹۰	۱۰۵	۷۸	۱۱۹	۱۳۰	۱۲۱	۱۳۴	۱۳۹